

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

SOKRATOVO PRIJATELJSTVO

**VRLINA – IZRAZ
SNAGE DUŠE**

**SLOBODA
GOVORA**

**ALEKSANDRIJSKI
ZNANSTVENICI**

RATKO ZVRKO

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

11 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

6

4 VRLINA - IZRAZ SNAGE DUŠE

Thierry Adda

6 SOKRATOVO PRIJATELJSTVO

Jerko Grgić

11 SLOBODA GOVORA

Gilad Sommer

12 ALEKSANDRIJSKI ZNANSTVENICI

Ines Borovac Lašić

16 RATKO ZVRKO

Marta Marić

11

12

16

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić, Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

U našem nastojanju da ukažemo na potrebu ponovnog priznavanja filozofije kao aktivnosti usmjerene oslobađanju ljudskog duha od robovanja i obmana, nalazimo tumačenja te sretno skovane riječi – kažu da je Pitagora njezin izumitelj – kojom su Grci označavali "ljubav prema mudrosti". Grci su nastojali pronaći razne aspekte koje donosi upotreba i prakticiranje filozofije kako bi ljudima obrazložili traganje za smislom stvari.

Iako je za većinu filozofija tek puko teoretsko nagađanje, nevezano za život i sasvim izlišno u svijetu ljudskog djelovanja, nisu je takvom smatrali najistaknutiji mudraci koji su joj se potpuno predavali, a ponajmanje oni koji su izgradili temelje ovog velikog zdanja misli.

U njihovim učenjima naglašena je namjera praktične primjene onog filozofskog na svakodnevno iskustvo, a u biografijama vidimo da se nisu zatvarali u svoje radne sobe da bi nešto smišljali, već su izlazili na pozornicu svijeta i aktivno na njoj sudjelovali.

Ljubav prema mudrosti pomaže nam istinski živjeti, pomaže nam biti glavni sudionik našeg postojanja, bez straha i usvajajući vlastita uvjerenja, te gradeći vlastiti identitet.

Nadasve, filozofija nas uči umjetnosti činjenja dobra, tj. mogućnosti da učinimo svijet oko sebe boljim, a da pritom ne izbjegavamo moralnu odgovornost za usklađivanje pojedinačnih i društvenih interesa, polazeći od obaveze koja je neovisna o tome što drugi rade ili govore. ☞

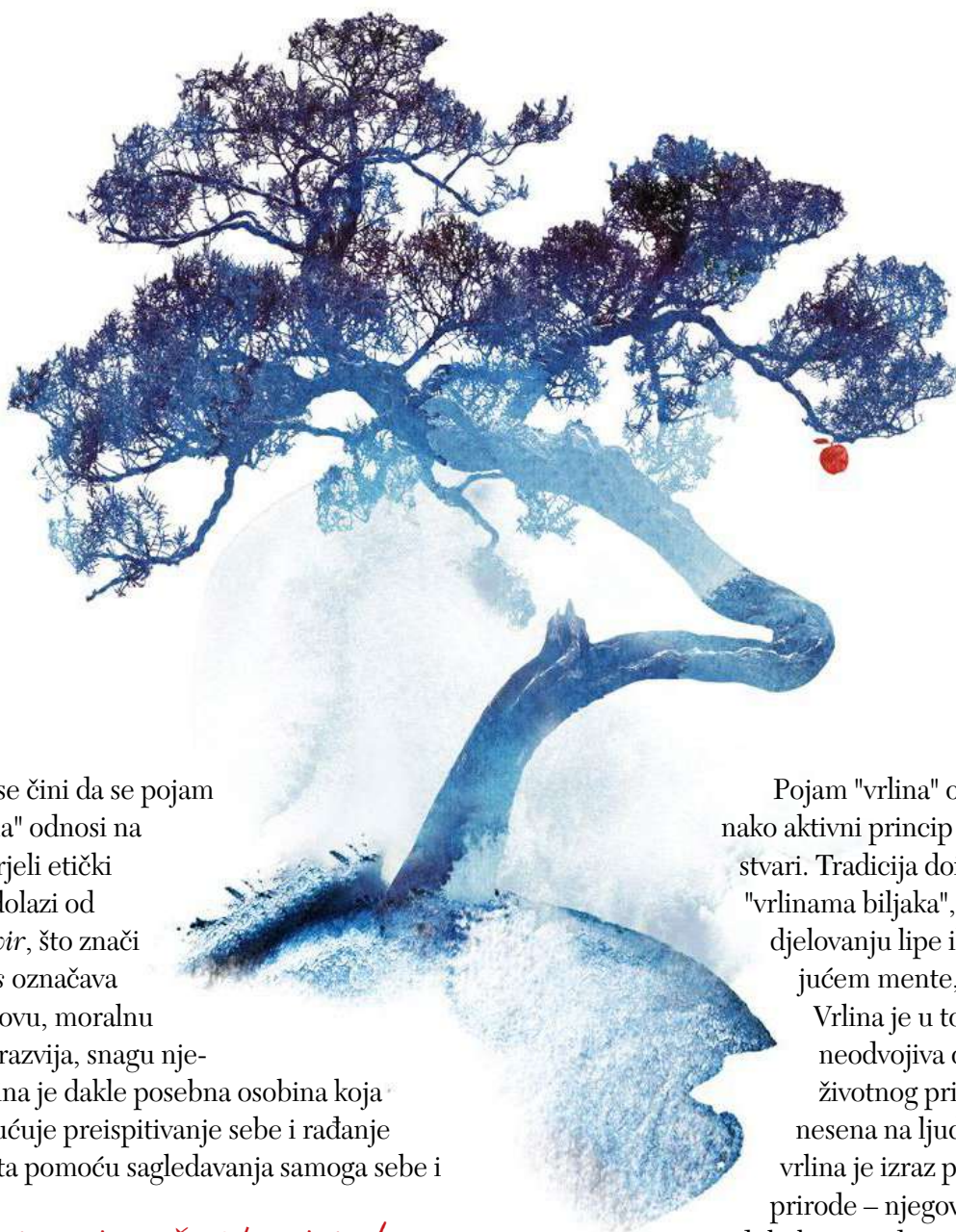
Uredništvo

VRLINA – IZRAZ SNAGE DUŠE

Thierry Adda

Vrlina nije ništa drugo nego djelovanje u skladu sa zakonima vlastite prirode.

Spinoza

Danas se čini da se pojam "vrlina" odnosi na zastarjeli etički sustav. Vrlina dolazi od latinske riječi *vir*, što znači čovjek, a *virtus* označava zaslugu čovjekovu, moralnu snagu koju on razvija, snagu njegove duše. Vrlina je dakle posebna osobina koja čovjeku omogućuje preispitivanje sebe i rađanje nutarnjeg života pomoću sagledavanja samoga sebe i ispravljanja.

...vrlina je izraz prave čovjekove prirode – njegove tajanstvene, duboke prirode – one koja mu dopušta pristupanje savjesti, vlastitom dostojanstvu.

Pojam "vrlina" opisuje podjednako aktivni princip i konačni uzrok stvari. Tradicija doista govori o "vrlinama biljaka", o umirujućem djelovanju lipe ili osvježavajućem mente, naprimjer.

Vrlina je u tom smislu neodvojiva od aktivnog životnog principa. Prenesena na ljudsku razinu, vrlina je izraz prave čovjekove prirode – njegove tajanstvene, duboke prirode – one koja mu dopušta pristupanje savjesti, vlastitom dostojanstvu.

Naš svijet ima nevjerojatnu potrebu za ispravnošću i plemenitošću. Doista, već desetljećima naše društvo

*...neophodno je da ponovno procvatu ljudske
vrline koje čovjeka vraćaju na njegovo pravo
mjesto u društvu i univerzumu.*

vrlo vješto predstavlja mane kao vrline. Time potrošačko društvo unaprijed opravdava proždrljivost, oholost, rastrošnost i taštinu. Osobne kvalitete su obezvrijeđene. Čini se da u većini zanimanja vještina strojeva i računala nadmašuje ljudske kvalitete. Nasuprot ovakvoj mračnoj stvarnosti, neophodno je da ponovno procvatu ljudske vrline koje čovjeka vraćaju na njegovo pravo mjesto u društvu i univerzumu.

Zašto je potrebno vratiti ponašanje ispunjeno vrlinama? Zato što, čim vanjski pritisak postane prejak, čovjek, zatočenik svojih iluzornih vjerovanja, klone i preispituje se. Potrebno je, dakle, krenuti u njihovo ponovno osvajanje.

*"Jedina evolucija koja postoji je naš napor za
unutarnjom promjenom. Ne radi se o sjedenju
na rubu vremena i čekanju da se sve riješi samo
po sebi", Jorge A. Livraga.*

Ponovno buđenje vrlina pokazuje se kao temeljno za djelovanje u svijetu. Da bismo to postigli, potrebno je započeti s nadilaženjem svoje vlastite bojažljivosti, prihvaćanjem boli i teškoća koje susrećemo na životnom putu kako bismo malo-pomalo došli do izražavanja svoje istinske prirode.

Ponovno pronalaženje svoje istinske prirode

Imamo vrlo aktivnu ulogu budući da se vrline ne stječu pasivnošću. "Jedina evolucija koja postoji je naš napor za unutarnjom promjenom. Ne radi se o sjedenju na rubu vremena i čekanju da se sve riješi samo po sebi", piše filozof Jorge A. Livraga. Evolucija o kojoj je ovdje riječ nužno zahtijeva djelovanje. Probuditi vrline u sebi kroz ustrajnu nutarnju disciplinu vježba je koja nam omogućava da se ponovno susretnemo i povežemo sa svojom istinskom prirodom. "Budite jednostavni, istinoljubivi i prirodni, i filozof u vama će se neminovno probuditi", govorio je Jorge A. Livraga. Ipak, nije jednostavno doći do jednostavnosti... i do nje se treba doći prirodno, neusiljeno.

*...sam temelj vrline je nastojanje otkrivanja svog
istinskog bića, povezivanja s njim kako bismo
pronašli sreću. Put je, dakle, posut zamkama, ali
jednako tako i mirisnim cvjetovima.*

Razbijmo uvriježenu predodžbu: vrlina nije ni vanjska zadaća koja traži da se mučimo ni čista obaveza,

to nije pokajnički stav koji zahtijeva teške žrtve plaćene u svijetu u kojem su pravedni nagrađeni, a drugi kažnjeni. Ne, sam temelj vrline je nastojanje otkrivanja svog istinskog bića, povezivanja s njim kako bismo pronašli sreću. Put je, dakle, posut zamkama, ali jednako tako i mirisnim cvjetovima.

Jedna od velikih teškoća koju trebamo riješiti da bismo utjelovili vrlinu je kanaliziranje straha. On nas vrlo često priječi u napredovanju, paralizira nas, čini da dajemo prednost uobičajenom i pomirujućem ponašanju, umjesto da izražavamo stav koji je bogatiji vrlinama, tj. dostojanstveniji, plemenitiji i ljepši. Trebamo, dakle, naučiti boriti se sa svojim strahovima, ne njihovim suzbijanjem ni moraliziranjem, nego preusmjeravanjem te sile kako bismo stvorili blagotvornu snagu. Naučiti ostati miran, postojan i usredotočen usred oluje, utjeloviti sklad u sebi i oko sebe.

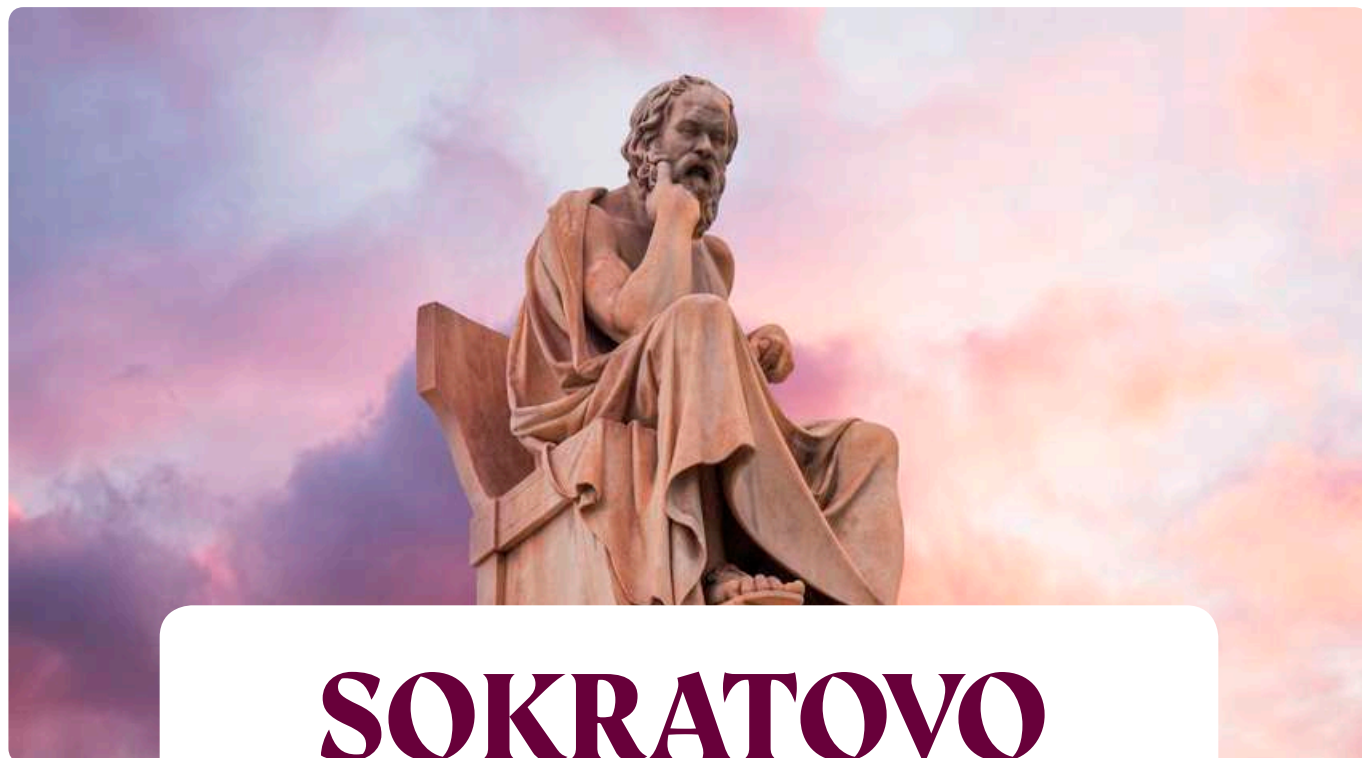
Vrlina je snaga koja dolazi iznutra, koja nam može pomoći nadvladati vanjske prepreke. Za to treba razviti hrabrost, ustrajnost i jasnoću misli, koje nam omogućavaju da preispitujemo vlastito ponašanje i da se ispravljamo.

*...nema istinske vrline bez promjene srca; tako
dugo dok ne promijenimo srce, dok ga ne
pročistimo, vrlina je tek površinski sloj. Ona se
može izraziti tek kada se srce otvori
suosjećanju, oslobađajući kroz nesebično
postupanje snagu naše duše, koja tada može
djelovati snažno i djelotvorno.*

Izražavanje vrline zahtijeva otvaranje srca. Doista, usvajanje ispravnog postupanja vodi k tome da više cijenimo ispravno djelo od korisnog ili unosnog, čak i ako naš izbor izaziva omalovažavanje mnoštva. "Vrlina dolazi iz srca, a ne iz uma; kad um njeguje vrlinu, to je prepređena računica; to je samoobrana, pametno prilagođavanje okolini", kaže Krišnamurti. Doista, nema istinske vrline bez promjene srca; tako dugo dok ne promijenimo srce, dok ga ne pročistimo, vrlina je tek površinski sloj. Ona se može izraziti tek kada se srce otvori suosjećanju, oslobađajući kroz nesebično postupanje snagu naše duše, koja tada može djelovati snažno i djelotvorno. Kao što je poučavao Jorge A. Livraga: "Bitna je vladavina duše nad tijelom, dobra nad zlom, velikodušnosti nad egoizmom..."

Čast, disciplina, hrabrost, otvaranje srca, osjećaj za dijeljenje: to su osobine koje trebaju steći i prigrliti oni koji krenu vrlinama ispunjenim putem humanosti. ☸

Prevela s francuskog: Branka Valentić

SOKRATOVO PRIJATELJSTVO

Jerko Grgić

Mnoge su osobe ostale zapisane u povijesti zbog velikih djela koja su ih učinila poznatima. Jedni su se proslavili herojstvom, drugi svojim umjetničkim sposobnostima, treći su nas zadužili novim izumima, četvrti društvenim i političkim reformama, peti religioznošću, ali rijetki su oni koji su zadužili svijet "običnošću" i jednostavnošću. Jedan od njih, i vjerojatno najpoznatiji, bio je Grk iz antičkog razdoblja, građanin atenski, pripadnik trećeg građanskog staleža, poznat kao Sokrat.

Sokrata poznajemo kao filozofa koji je filozofiju, kako kaže Ciceron, "prvi spustio s neba na zemlju, dao joj boravište u gradovima, uveo je čak i u kuće, i primorao je da se bavi ispitivanjem života i morala, dobra i zla". Pripisuje mu se stvaranje dijalektike i induktivno-definitorne metode, koje će postati nezaobilazne u filozofskoj misli zapadne civilizacije, pa ga nazivaju ocem helenske etike. Megarska, Elidska, Kinička, Kirenska i Platonska filozofska škola, nastale nakon Sokratove smrti, uzimati će Sokrata za svog osnivača. Pa ipak, ništa od svega toga nije bila Sokratova težnja niti životna vodilja. Sokrat nije ništa pisao, nije definirao nikakvu metodu, niti je osnovao bilo kakvu filozofsku školu. Iako se bavio filozofijom, ona nije bila

njegov cilj, već sredstvo u postizanju određenog cilja. Možemo ga nazvati čovjekom s karizmom. On sam za sebe je rekao da je u jednom trenutku osjetio poziv i da je od tada zapustio kuću i imanje te se posvetio prijateljstvu s atenskim građanima.

Međutim, to prijateljevanje nije bilo svedeno na puko i isprazno druženje, već je od Sokrata, kao i od ostalih Atenjana, zahtijevalo mnogo toga. Pravo prijateljstvo može postojati samo među istinoljubivim ljudima, a vrlina je jedini siguran put za stjecanje prijatelja. Pravi prijatelji su oni koji su spremni sve učiniti jedan za drugoga i iz cijelog je Sokratova života vidljivo koliko je važnosti pridavao toj ideji. Ni u najtežim situacijama on neće odustati od onoga što drži ispravnim i časnim, pa makar ga to koštalo i života, jer je "loše i sramotno kad netko krivo radi i ne sluša boljega, bilo boga, bilo čovjeka". Cijeli svoj život proveo je na ulicama i trgovima, radionicama i vježbalištima, razgovarajući s mladićima i starcima, muškarcima i ženama, slobodnjacima i robovima, obrtnicima, umjetnicima, državicima itd., ljudima koji su se razlikovali po svojoj dobi, položaju i zanimanju, uvijek se obraćajući pojedincu, nastojeći ga uvjeriti koliko je važno "brinuti se za dušu".

Bez dlake na jeziku, potresao je lažno samopouzdanje i bespoštedno razbijao uobraženo sveznanje i prividnu mudrost svojih sugovornika, što je kod njih izazivalo dvojako raspoloženje. Kod onih koji su bili željni znanja i pouke, budilo je želju za promjenom i učenjem, a kod drugih mržnju kao posljedicu povrijeđene taštine. Tako se dogodilo da su ga u sedamdesetoj godini života ovi drugi izveli na sud i osudili na smrt. Ali ni u toj situaciji on ne može odustati od onoga što mu se čini jedino ispravno. U Platonovoj *Obrani Sokratovoj* čitamo ove riječi: "... i kada biste vi na to meni kazali: Sokrate, sada, doduše, nećemo povjerovati Anitu nego te puštamo, ali samo pod tim uvjetom (...) da se više ne baviš tim ispitivanjem i da se okaniš ljubavi prema mudrosti; ako te još jednom uhvatimo u tom poslu, sigurno ćeš izgubiti glavu; – kada biste me, dakle (...) pod tim uvjetom oslobodili optužbe, ja bih vam odgovorio: Ja vas, građani atenski, pozdravljam i vrlo poštujem, ali ću se više pokoravati bogu negoli vama, i dokle god bude daha u meni i dokle god budem imao snage, neću se prestati baviti ispitivanjem istine, i savjetovati vas, i poučavati, kad se s nekim od vas sastanem, govoreći po svom običaju: "Čestiti moj čovče, Atenjanin si, građanin najveće i po mudrosti i snazi najuglednije države, a nije te stid što se brineš kako ćeš nagomilati blago i slavu i čast, a za pamet, za istinu i za dušu, da ti duši bude što bolje, za to se ne brineš i nimalo ne mariš?" – A ako bi netko od vas to osporio i ustvrdio da se za to brine, ja ga neću pustiti da odmah ode (...) nego ću ga pitati i ispitivati i reše-

tati; pa ako dobijem utisak da on nema vrline, a tvrdi da je ima, ukorit ću ga što najvažnije stvari najmanje cijeni, a malo važne više."

Stoljeće sjaja – stoljeće bijede

Za Atenu je V. stoljeće prije Krista bilo stoljeće najvećeg procvata, ali i najveće propasti iz koje se više nikad neće uzdignuti do prijašnje slave.

Usporedno s rastom atenske moći, gubila se prosvjetiteljska uloga putujućih učitelja, sofista. Prodajući mudrost za novac – što je bila novost tog vremena – oni više postaju glumci, a manje prosvjetitelji. Hvale vlastito znanje, fraze u govoru, posvećujući pažnju retorici, a znanje podvrgavaju skepticizmu; tehnika postaje važnija od sadržaja. Govoreći za ili protiv određene postavke dovode u sumnju svaku spoznaju, jer se bilo koji argument, ovisno o potrebi, retorikom može učiniti jačim. Tradicionalni grčki moral je uzdrman. Prevladava moralno bezvlade, raskalašenost i zakon mase. Nagoni nadvladavaju razbor.

Početak Peloponeskih ratova, Sokrat ustaje protiv sofističkog licemjerja i skepticizma i daje sebi u zadatak: razbiti lažne predodžbe i pronaći čvrsto uporište za istinsko znanje.

Kako treba živjeti?

Ako bismo željeli sažeti smisao Sokratova nastojanja, onda je to traženje odgovora na pitanje: kako treba živjeti?

U traženju tog odgovora, Sokrat polazi od mišljenja.

Predsokratovski proces mišljenja zanemaruje, naime, dokazni postupak ili je pak refleksivan, nametnut izvana, kao što je to slučaj s mišljenjem u sofista.

Oslobađanje mišljenja stoga započinje sa Sokratom. On vjeruje da postoji istinsko znanje i traga za njim, uspijevajući izbjeći brojne zamke koje mišljenje postavlja pred čovjeka. Čovjek, naime, vjeruje da su njegove misli odraz njega samoga, no one su često tek "poprimljene" i predstavljaju mišljenje u čiju se vrijednost čovjek nije sam uvjerio, već ga naprosto usvaja i preuzima bez provjere.

Ako se, dakle, neka ideja čini bliskom i dopadljivom, to još uvijek ne znači da je ona ispravna i točna. Čovjek često zavarava samog sebe i uvjerava se u ispravnost svojih stajališta, ne zbog njihove istinitosti, već zbog mode, konformizma ili linije manjeg otpora. On prihvaća određene stavove i stremljenja zbog njihove trenutne popularnosti, čak i ako se s njima možda i ne slaže. Nerijetko prihvaća određene ideje samo zato što su dopadljivo izložene, dopuštajući da ga tuđe mišljenje zavede, često i ne pokušavajući sam razumjeti. Sokrat odbija takve zamke, vjerujući da se istina i stvarnost mogu razotkriti samo temeljitim razmišljanjem bez zavaravanja. On sebi ne dopušta odstupanje od ovog procesa i takvo temeljito i ispravno razmišljanje suprotstavlja nagonским zadovoljstvima, željama i uskogrudnostima egzistencijalnih interesa. Na osnovu analogija on dolazi do definicija, definirajući pojam kao osnovu razmišljanja.

Uzimajući primjere iz svakodnevnog života, Sokrat analogijom pronalazi odgovor na pitanje kako treba

živjeti. Čovjek postoji u istim granicama i okvirima kao i sve ostalo u Prirodi. Primjerice, zemlja na kojoj stojimo nužna je za postojanje čovjeka. To ne možemo zanemarivati niti poricati. Time što nam omogućava postojanje, zemlja nas, štoviše, i obvezuje. Čovjekovo tijelo, ruke, noge, oči, uši, jezik, usta, čak i obrve i trepavice imaju svoju ulogu i trebaju je izvršavati, a pogotovo razum i duša koji čovjeku omogućavaju da sve to uvidi.

Svojim djelima čovjek ne smije poricati samoga sebe, jer to znači izgubiti tlo pod nogama i nestati u ništavilu. To znači prestati biti čovjek. Kako se to ne bi dogodilo, djelovanje mora biti posljedica ispravnog mišljenja i to je, prema Sokratu, bezuvjetna odgovornost svakog mislećeg čovjeka.

I ne samo da Sokrat oslobađa mišljenje, on ga i nadilazi. Roneći duboko u svoju intimnu prirodu, on u sebi pronalazi neki glas koji ga, kako kaže, prati još od mladosti i koji ga odvraća od loših postupaka. "To je glas koji se može čuti samo kao upozorenje, da bi odvratio od neke namjere; nikada, međutim, u smislu nagovaranja". I to je jedna od velikih Sokratovih osobina. S jedne strane, dati razumu pravo na "znanstvenost", ali s druge strane ne pristati na to da samo činjenično znanje ima pravo razlučivanja što je ispravno i čovječno. On duboko vjeruje u smisao vlastita postojanja i božansku kreaciju koja to postojanje omogućuje: "A inače nigdje, misliš, nema nimalo razuma, i to kad znaš da se i od zemlje (...) mali dio nalazi u tvom tijelu, i da si od vode (...) dobio mali dio, a valjda i po mali dio od svega ostalog (...) i da ti je tijelo od toga sastavljeno?"

Onda samo za razum držiš da ga nigdje nema, nego si ga nekako srećom ugrabio, a sva tako velika i neizbrojna nebeska tijela nahode se, kako misliš, nekim nerazumnim slučajem u tako lijepom redu?... Dragi moj, shvati da i tvoj um upravlja tvojim tijelom kako hoće. Stoga treba držati da i kozmički um sve uređuje onako kako mu je drago..." (Ksenofont: *Uspomene o Sokratu*).

Za Sokrata, smisao života je u ostvarenju sebe samoga kao etičkog bića koje, zajedno sa svim drugim ljudima, živi i kreće se ka besmrtnosti, ravnajući se prema vrlinama koje su slike božanstva. Ali čovjek ne može sa sigurnošću znati da je to tako, stoga se mora prepustiti riziku vjerovanja da vlastitim ispravnim djelovanjem i naporom može dosegnuti istinu.

Znam da ništa ne znam

Da bi čovjek započeo s procesom ispravnog mišljenja, on prvo mora sići s pijedestala uobraženog sveznanja i prihvatiti vlastito neznanje. Tek tada, kroz napor traženja, moguće je naći istinu i to ne tako da nam je netko drugi prenese, već nju svatko mora pronaći sam u sebi, na temelju vlastita uvida.

Počevši od ove temeljne spoznaje o neznanju, Sokratova potraga za smislom života dovodi do toga da i drugima pokuša ukazati na važnost ispravnog mišljenja, jer onaj tko želi dobro sebi, mora željeti dobro i zajednici. Tko čini suprotno, taj ne zna da je tuđe zlo i njegovo vlastito zlo. Tako se događa da čovjek griješi, ali ne zbog namjere, već jedino zbog vlastita neznanja i stoga što izabire na temelju loših procjena.

Kao što se putniku koji gleda u daljinu obližnja stijena može učiniti većom od daleke planine, tako se i ljudima trenutna korist pričinja većom od budućeg dobra. Nedostaje pravo znanje kojim bismo mogli procijeniti što je bolje. Kada, dakle, čovjek čini zlo drugima, gledajući samo na osobni probitak, njemu nedostaje sposobnost mjerenja i znanje o tome što je bolje za njega.

Ljudi zaboravljaju da se sreća ne nalazi u vanjskim, prolaznim dobrima, već u nutarnjim i neprolaznim. To je ono što svatko treba tražiti i pronalaziti unutar sebe, i usavršavati se u pravednosti i vrlini, jer o svakom pojedincu ovisi kakva će biti zajednica. Smisao i cilj Sokratove etike jest sreća zajednice, i to tako da čovjek čini ono što je svima korisno, a ne ono što je korisno samo njemu. Čovjek koji tako postupi, čini sretnim sebe i sve ostale.

U svojoj obrani na sudu, Sokrat tvrdi da je povod njegovu djelovanju bio odgovor koji je njegov prijatelj

Herefont donio iz Delfskog proročišta. Herefont je pitao proročište postoji li netko mudriji od Sokrata? Odgovor je glasio: "Mudar je Sofoklo, još mudriji je Euripid, ali od svih ljudi najmudriji je Sokrat". To je mnogima bio povod mržnje prema Sokratu: "...Uputih se jednome od onih koji uživaju glas da su mudri kako bih (...) pobio proročanstvo (...). I dok sam s njime razgovarao, dobio sam utisak da taj čovjek, doduše, izgleda mudar mnogim drugim ljudima, a najviše samome sebi, ali da to ustvari nije. Ja sam mu, onda, pokušavao dokazati kako on (...) misli da je mudar, ali nije. Tako sam omrznuo i njemu, i mnogima koji su bili prisutni. Na povratku, razmišljao sam u sebi da sam ja, ipak, mudriji od toga čovjeka jer (...) nijedan od nas dvojice ne zna ništa valjano i dobro, ali on misli da zna nešto, a u stvari ne zna, dok ja kao što ne znam i ne mislim da znam. Ja sam, čini mi se, bar nešto malo mudriji od njega, i to baš po tome što i ne mislim da znam ono što ne znam. Od ovoga odoh do drugoga (...) pa sam dobio isti utisak. I tako sam omrznuo i njemu i mnogim drugima."

Ako sam i nije bio svjestan istine, Sokrat je odlično poznavao put k njoj i mnogima je pomogao da je otkriju u sebi. Svojim ispitivanjem prvo bi čovjeka uvjerio kako obojica ništa ne znaju, koristeći ono što će se kasnije nazvati Sokratovom ironijom: "Čini mi se da smo oboje slabi u znanju. Ne znaš ni ti, a ne znam ni ja." Onima koji su s njim razgovarali činilo se da ostaju bez ikakva uporišta, kao da im tlo izmiče pod nogama. U takvu stanju, Teetet kaže da mu se muti u glavi, a Sokrat odgovara da je to početak filozofije. Teetet pokušava pronaći odgovor, ali ga ne nazire; pokušava ga saznati od drugih, no ne uspijeva i na kraju misli da ga je nesposoban pronaći, ali ga ipak ne može prestati tražiti. "Imaš trudove," odgovara mu Sokrat, "jer nisi prazan, nego bremenit." Sokrat mu zatim objašnjava da je on primalja poput svoje majke Fenarete, ali da ne porađa tijela, već duše. I da je pritom najveća njegova zasluga samo u tome što provjerava i ispituje rađa li netko izrod i laž ili plod i istinu, što je kasnije nazvano Sokratovom *majeutikom*. On sam ne rađa mudrost, ali pomaže drugima pri porođaju, "ako su bremeniti".

Primjer do kraja

Gornji razgovor pokazuje Sokratovu veličanstvenu jednostavnost i običnost. Nikada nije isticao sebe i mogli bismo pomisliti da on i ne zna ništa više od svojih sugovornika. Možda i nije znao, ali se u jednome razlikovao: ono što je znao, to je i činio. I ono što je njegova

najvidljivija, a možda zato i najmanje uočena osobina, jest sklad između misli, riječi i djelovanja.

Bez te osobine ništa od onoga što je govorio i zahtijevao od drugih ne bi imalo pedagošku težinu, niti bi moglo voditi iskrenom prijateljevanju. Sokrat je slijedio moralna načela ne samo u svakodnevnom životu, već i u onim teškim situacijama u kojima bi velika većina drugih, suočena s izborom između života i smrti, zasigurno popustila. Prvi put, kad se kao *pri-tan*¹ jedini suprotstavio pobješnjelom masi koja je htjela nepravedno osuditi vojskovođe poslije izgubljene bitke kod Arginskih otoka. Drugi put, kad je odbio izvršiti nalog Tridesetorice, a treći put kad je osuđen na smrt u sudskom procesu, ne pristajući na dodvoravanje i nečasna sredstva kojima bi omekšao suce, već čvrsto ustrajući na pravednosti.

"Kakvu sam kaznu ili globu zaslužio zato što mi je palo na pamet da u svom životu ne mirujem, nego sam zapustio ono za što se mnogi brinu: gomilanje novca, domaćinstvo (...) državništvo i sve ostale službe (...) koje se dešavaju u javnom životu? Smatrao sam da sam zaista previše čestit da bih, posvećujući se tome, mogao očuvati svoju vlastitu sigurnost, pa stoga i nisam

¹ U staroj Ateni *pri-tan* je jedan od pedesetorice državnih vijećnika koji su, preko svog predsjednika, upravljali odredbama skupštine i brinuli za red u njoj.

težio onamo gdje ne bih koristio ni vama ni sebi, već sam izabrao drugi put: govorio sam svakomu posebno da mu, kako ja mislim, činim najveće dobročinstvo; trudio sam se savjetovati svakoga od vas da se ni za što svoje ne skrbi, prije negoli se pobrine kako će sam biti što bolji i što razboritiji, i da se ne brine za državne prilike prije negoli za samu državu, pa da se na taj način brine i za sve ostalo." Upravo u tim riječima sadržana je vrijednost Sokratova prijateljstva, za koje je osuđen nepravednom kaznom. Nedugo nakon njegove smrti, Atenjani su se pokajali i podigli mu brončani kip, djelo slavnog Lizipa.

Sokratovo je prijateljstvo svakako zadužilo zapadnu civilizaciju i svi oni koji to znaju i osjećaju, svoje polazište i nadahnuće mogu pronaći u posljednjim riječima koje je Sokrat uputio svojim sucima: "Ali, molim vas još ovoliko: kad moji sinovi odrastu, osvetite im se, ljudi, dosađujući im isto onako kao što sam i ja dosađivao vama, ako vam se učini da se više brinu za blago ili za što drugo, negoli za vrlinu. I ako budu smatrali da su nešto, a nisu ništa, korite ih kao što sam ja vas korio, ako se ne žele brinuti za ono za što treba, i ako misle da su nešto, a ne valjaju ništa. I ako budete tako radili, onda sam od vas doživio punu pravdu, i ja sâm i moji sinovi. Ali, već je vrijeme da odlazim – ja u smrt, a vi u život. A tko od nas odlazi k boljem kraju, to nitko ne zna osim Bog." ☞

SLOBODA GOVORA ILI *KULTURA ODBACIVANJA?*

Gilad Sommer

Tema slobode govora posljednjih je godina često prisutna u medijskom prostoru. S jedne strane, postoje oni koji na slobodu govora gledaju kao na neotuđivo sveto pravo (posebno kada je riječ o njihovom govoru), koje drugi ljudi, institucije, vlade ili korporacije ne bi smjele ograničavati, bez obzira na posljedice ili sadržaj onoga što se govori. S druge strane spektra su oni koji žele "odbaciti" svaki oblik govora koji nije u skladu s propisanim pravilima ili mišljenjima te tvrde da mišljenje samo po sebi može biti čin agresije, bez obzira je li mu to namjera ili ne. Kao i obično, mi ljudi često idemo u krajnosti, zauzimajući strane, umjesto da tražimo srednji put. Nažalost, obje ove krajnosti dugoročno mogu dovesti do gubitka slobode kojoj se težilo.

Zanimljivo je primijetiti da su teme koje smatramo tako suvremenima istodobno i problemi koji su zaokupljali naše prethodnike. Ovu temu o ispravnom govoru pronalazimo u različitim filozofskim tradicijama, o njoj se istraživalo i raspravljalo. Naprimjer, ispravan govor jedan je od koraka budističkog Plemenitog osmerostrukog puta, koji je u *Magga-Vibhanga Sutti* definiran kao "suzdržavanje od laganja, govora koji razdvaja, od uvredljivog govora i ispraznog brbljanja". U hinduističkom pravnom tekstu *Manusmriti* piše: *Govorite istinu i govorite blagonaklono. Ne govorite istinu ako nije korisna. Također, nemojte govoriti neistinu pa i ako je korisna. Ovo je vječna dharma.*

1 Kultura odbacivanja ili otkazivanja (u izvorniku: "cancel culture") fraza je koja je nastala na društvenim mrežama. Ona promiče bojkot, blokiranje i izopćenje pojedinaca na društvenim mrežama, ali i u stvarnom životu, zbog njihovih postupaka ili izjava koje skupina ljudi ocijeni "uvredljivima" ili "neprihvatljivima".

Možda je upravo to bio izvor za onu vrlo korisnu anegdotu koja se obično (i upitno) pripisuje Sokratu, u kojoj Sokrat preporučuje upotrebu triju sita prije nego što se progovori: *Je li to istina? Je li to dobro? I je li korisno?* (Društveni bi se mediji vjerojatno raspali kada bi se oslonili na ova sita.) Sam Sokrat u Platonovoj *Apolo-logiji* kaže da bi, prije nego što bi progovorio, osluškivao svoj unutarnji glas, svog *daimona* (možda savjest?), koji bi ga upozoravao i odvrćao od pogrešnog djelovanja.

Stari su Egipćani pak smatrali govor vrlo moćnom silom koja može prizvati u postojanje ono o čemu se govori. A u *Mudrim izrekama* u *Starom zavjetu* (17:27 i 17:28) nalazimo: *I ludak se smatra mudrim kada šuti i razumnim kad susteže svoje usne te Tko usteže svoje riječi, razumije mudrost i razuman je čovjek mirna duha.*

Mnogo je drugih izvora koje možemo navesti, ali ovi izvori jasno ističu da je važno razmisliti o tome što je pravi govor.

Rješenje ove dileme nije toliko u nadziranju i kritiziranju "pogrešnog" govora, kao ni u besmislenom govorenju bez razmišljanja o posljedicama onoga što govorimo, već u poučavanju i odgoju u smislu odgovornog govorenja i onoga što podrazumijeva ispravno govorenje.

Sloboda govora, kao i svaka druga sloboda, podrazumijeva i odgovornost. Bez odgovornosti, sloboda govora dovest će nas do njezina sloma. Sloboda govora integrirana u obrazovanje koje vodi ispravnom govoru most je koji će nam omogućiti da sačuvamo slobodu govora za potomstvo.

Sengleskog prevela: Daniela Devčić

ALEKSANDRIJSKI ZNANSTVENICI

Ines Borovac Lašić

Carstvo Aleksandra Velikog bilo je konglomerat raznorodnih dijelova: europske i maloazijske Grčke, Egipta, Mezopotamije, Indije... Aleksandar je uložio velike napore da carstvo poveže sponama sloge i jedinstva. Kako bi unaprijedio trgovačke veze, gradio je putove, podizao luke, uspostavljao pomorske i karavanske veze. Potpomogao je širenje grčke i razvoj ostalih kultura, kao i njihovo uzajamno zbližavanje. Kako bi se smanjile razlike u načinu života, utemeljio je gotovo sedamdeset gradova, a jedan od njih bio je na ušću Nila u Sredozemno more – Aleksandrija.

Aleksandrija

Na ruševinama Aleksandrova carstva stvorene su tri velike države: Egipat, Sirija i Makedonija. Egipatom je vladao Ptolemej, Aleksandrov prijatelj iz djetinjstva i sudionik svih njegovih pohoda. Nakon smrti Aleksandrova sina, proglasio se 305. g. pr. Kr. kraljem i vladao

pod imenom Ptolemej I. Soter.

Ptolemej I. Soter nastavio je ostvarivati Aleksandrov san. Ono što je Aleksandar nacrtao u pijesku, Ptolemej je sagradio. Nova prijestolnica brzo je rasla. Za razliku od grčkih gradova koji su se širili oko obrambenih utvrda i hrama, Aleksandrija je građena planski, sa širokim ulicama i prostranim parkovima, osiguravajući gradu ugodan vjetar i zdravu klimu. Na ulicama su se mogli vidjeti pripadnici svih naroda carstva od Iberije do Indije.

Grad je bio podijeljen na tri četvrti: kraljevsku grčko-makedonsku, egipatsku i židovsku. U egipatskoj četvrti Rakotis, koja se nalazila na prirodnom uzvišenju, bio je smješten *Serapeum* ili hram boga Serapisa, kojeg je Ptolemej I. izabrao za glavno božanstvo nove dinastije. U toj se, po mišljenju mnogih posjetitelja najljepšoj građevini u gradu, nalazila manja biblioteka u kojoj su bila pohranjena mnoga važna djela nakon što je izgorjela čuvena Aleksandrijska biblioteka.

Aleksandrov mauzolej nazvan Soma te raskošne palače kraljeva Ptolemejevića, okružene egzotičnim vrtovima i gajevima, nalazili su se u kraljevskoj grčko-makedonskoj četvrti Bruhij. U ovoj se četvrti nalazila i čuvena biblioteka. Osnovana je po želji Ptolemeja I. Sotera, koji je u Aleksandriji nastojao sakupiti sva važnija filozofska i književna djela

svijeta. Njegovi nasljednici nastavili su prikupljati djela i tako je nastala zbirka od oko 500 000 svitaka.

Aleksandrija je za vrijeme dinastije Ptolemejevića postala moćno kulturno i gospodarsko žarište Starog svijeta.

Museion

Aleksandrijska biblioteka bila je redom mramornih stupova povezana s *Museionom*, vodećim sveučilištem toga vremena koje je nazvano prema Muzama, grčkim božicama sklada, zaštitnicama božanskih i ljudskih stvaralačkih umijeća.

Kompleks je bio bogato opremljen; sadržavao je veliku dvoranu, blagovaonicu za zajedničke objede, zvjezdarnicu, botaničke vrtove i zoološki park, dvorane za predavanja i čitanja djela klasičnih pjesnika i povjesničara. Osim toga, obuhvaćao je stambene objekte,

šetališta i odmorišta uz kolonade s klupama, te kazalište.

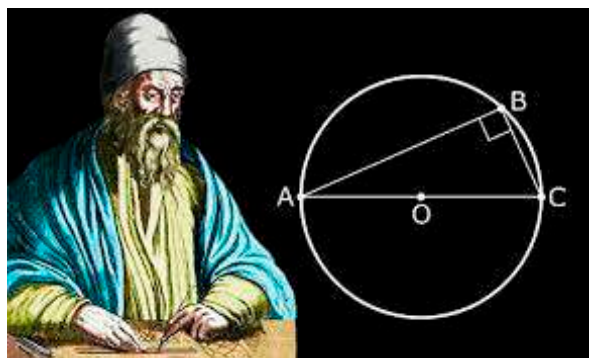
Unutar njegovih zidova usavršavali su se najbolji učenjaci onog vremena, redom svestrani znanstvenici koji su se, osim svojim područjima, bavili i proučavanjem filozofije, metafizike, etike, politike. Od mnogih slavnih imena izdvojit ćemo nekoliko najistaknutijih.

Euklid

Euklid iz Gele ili iz Tira (330. – 275. g. pr. Kr.) jedan je od prvih znanstvenika u Museionu. Za nastavu iz geometrije napisao je djelo *Elementi* (*Stoicheia*) u 13 svezaka, koje je služilo kao osnovni udžbenik geometrije kroz cijelo helensko-rimsko razdoblje. Koristili su ga i Arapi, a uz manje preinake u XIX. st. i Europljani.

Euklid je pristupio izgradnji geometrije deduktivnom metodom. Najprije bi utvrdio temeljne pojmove, zatim bi odabrao temeljne tvrdnje i na temelju njih izvodio zaključke. Takva metoda istraživačkog rada održala se do danas. Sedam definicija na početku prve knjige glasi:

1. Točka je ono što nema dijela.
2. Crta je duljina bez širine.
3. Krajevi crte su točke.
4. Dužina je ona crta koja jednako leži prema točkama na njoj.
5. Ploha je ono što ima samo duljinu i širinu.
6. Krajevi plohe su crte.
7. Ravnina je ona ploha koja jednako leži prema dužinama na njoj.

U šestoj knjizi, između ostalog, govori o omjeru zlatnog reza.

Ptolemej I. Soter jednom nije dobro razumio Euklidovo tumačenje pa ga je zamolio za jednostavnije objašnjenje. "Do geometrije nema kraljevskog puta", odgovorio mu je Euklid i dodao: "Bez muke nema ni kolača, a kamoli geometrije."

Nakon prvog predavanja iz geometrije jedan ga je od novih učenika upitao kakvu će korist u životu imati od znanja koje je stekao predavanjem. Euklid nije ništa odgovorio, ali mu je kasnije poslao zlatnik i otpustio ga iz škole.

Arhimed

Arhimed iz Sirakuze (287. – 212. g. pr. Kr.), sin astronoma Fidije i rođak sirakuškog vladara Hierona, u Aleksandriju je došao na poziv Ptolemeja II. Fildelfa. Najugledniji je matematičar onoga vremena. U spisu *O kugli i valjku* daje formulu za računanje obujma kugle pomoću obujma opisanog valjka. Prijatelji su mu na nadgrobni spomenik stavili valjak u kojem se nalazila kugla.

U djelu *O mjerenju kruga* Arhimed opisuje i upisuje mnogokute u kružnicu, pa tako dobiva približnu vrijednost za broj koji se danas označava s π ($3,140845 < \pi < 3,142857$).

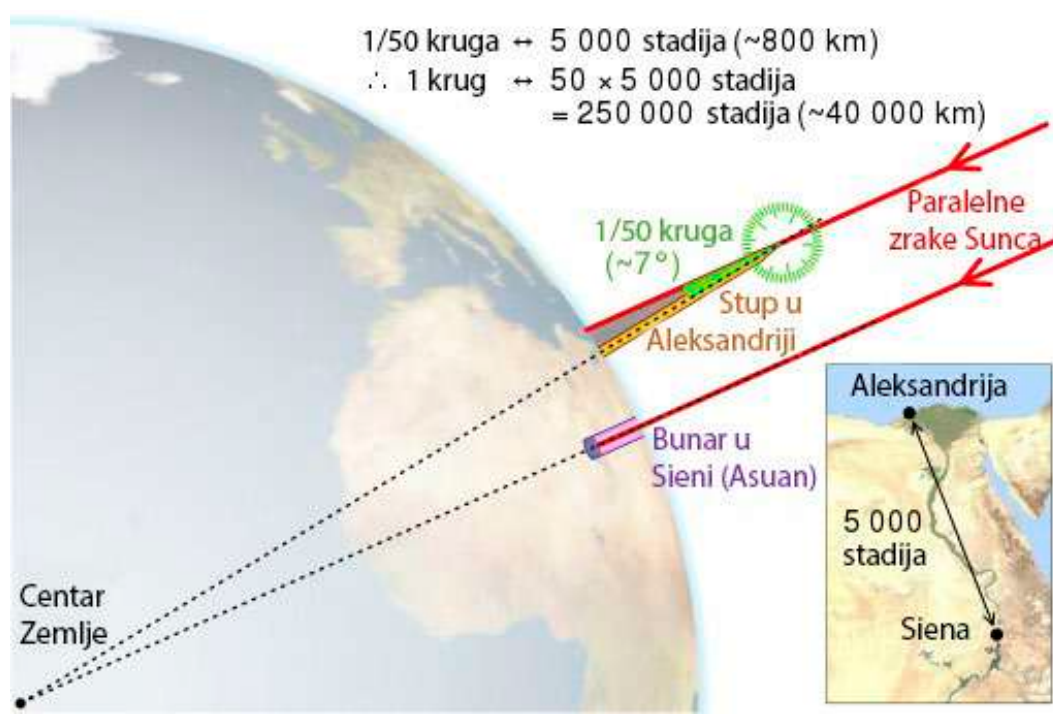
Također je pronašao tzv. *Arhimedov vijak*. Okretanjem tog vijka voda se dizala na visinu. Otkrio je sustav slobodnih kolotura za dizanje tereta. Konstruirao je i planetarij s mehaničkim pogonom. Do hidrostatskog načela poznatog kao "Arhimedov zakon" došao je ulazeći u kadu, nakon čega je istrčao van vičući: "Eureka! Eureka!" (Otkrio sam! Otkrio sam!). Drugom prilikom je izjavio: "Dajte mi uporište i pomaknut ću Zemlju", ilustrirajući time zakon poluge.

Eratosten

Eratosten (oko 275. – 195. g. pr. Kr.), koji je, za razliku od filozofa, sebe nazivao filologom, rođen je u grčkom gradu Kireni u sjevernoj Africi. Neko se vrijeme školovao u Ateni, a nakon Kalimahove smrti Ptolemej III. Euerget ga je postavio za upravitelja Aleksandrijske knjižnice. Na tom je položaju ostao sve do 194. g. pr. Kr., kad mu je zbog upale oka toliko oslabio vid da više nije mogao čitati te je izvršio samoubojstvo tako što je prestao uzimati hranu.

Od svojih kolega dobio je nadimak Beta, možda zato što je u mnogim područjima svoga rada ostao drugi. To se svakako ne odnosi na helensku kronologiju kojoj je udario temelje određujući datume najvažnijih književnih i političkih događaja, započevši s osvajanjem Troje. Položio je temelje novog kalendara, koji je Cezar kasnije u Rimu uveo kao *julijanski kalendar*.

U knjizi *Geographica* koristi matematičku geografiju. Koristeći se sjenom sjenomjera u dva grada različite geografske širine na dan ljetnog suncostaja, procijenio je opseg Zemljine kugle sa samo 11% pogreške.

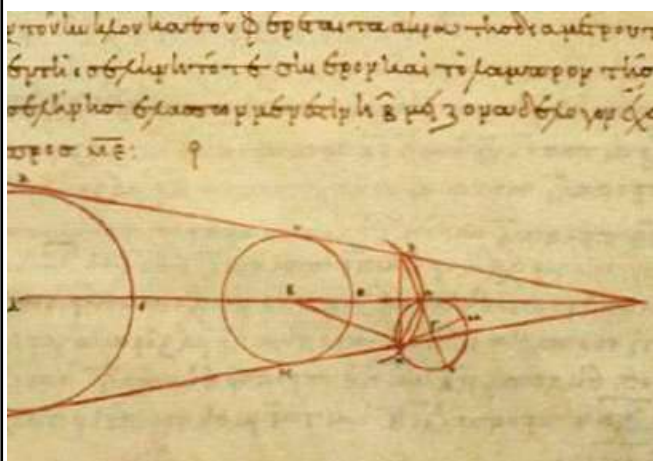

Uveo je i sustav meridijana i paralela. Početni meridijan je smjestio tako da prolazi kroz Aleksandriju, a početnu paralelu kroz Rodos. On je prvi na karti počeo ucrtavati izohipse kako bi istaknuo razliku visina pojedinih geografskih točaka.

Aristarh sa Samosa

Osim matematike, u Aleksandriji je posebno njegovana astronomija, a njezin je napredak omogućen time što su poslije Aleksandra Makedonskog pristupačna postala kaldejska astronomska znanja. Korisno je bilo i poznavanje sferne geometrije. Aristarh sa Samosa (oko 310. – 230. g. pr. Kr.), učenik peripatetičara Stratona, bio je stariji Arhimedov suvremenik u Museionu. Arhimed je u svom manjem radu *Brojanje pijeska* citirao značajnu Aristarhovu rečenicu: "Zvijezde stajačice i Sunce ne kreću se, već se Zemlja okreće oko Sunca po obodu kruga, pri čemu Sunce leži u sredini njezine putanje." Aristarh je riješio problem porijekla Mjesečeva svjetla (pravilno je tvrdio da potječe od Sunca), te je izračunao promjere i međusobne udaljenosti Zemlje, Sunca i Mjeseca.

Klaudije Ptolemej

Klaudije Ptolemej, vjerojatno iz Ptolemaide u Gornjem Egiptu, napisao je poznate rasprave o astronomiji i geografiji: *Almagest* i *Geografiju*. *Almagest* (čiji je naslov izveden iz arapskog oblika grčkog superlativa – najveći) se sastojao od trinaest svezaka. Ptolemejev *Katalog zvijezda* (sedmi i osmi svezak *Almagesta*) prvi je sačuvani katalog te vrste. U njemu je nabrojao više od tisuću zvijezda, raspoređenih u četrdeset i osam zvijezda, a svakoj je odredio longitudu, latitudu i magnitudu (položaj i sjaj).

Hiparh

U Aleksandriji je sredinom II. st. pr. Kr. djelovao i Hiparh iz Nikeje, koji je u antici smatran najvećim astronomom. On je izmjerio razliku između trajanja tropske i sideričke godine sa zadivljujućom točnošću (pogreška je manja od deset sekundi). Konstruirao je i prvi astrolab za mjerenje položaja zvijezda, a kao prvi je sebi postavio divovski zadatak "da prebroji zvijezde", tj. da sastavi katalog zvijezda stajačica (popisao ih je 850).

RATKO ZVRKO

Marta Marić

Prva asocijacija na pjesnika Ratka Zvrka nezaboravan je lik Grge Čvarka ili pjesama *Moja baka* i *Maćuhica*. Prisjetimo se... Ratko Zvrko je bio hrvatski književnik, novinar, prevoditelj i boksač koji je svoje pjesme u početku objavljivao pod pseudonimom Marijan Vučić u periodikama te u mnogobrojnim zbir-kama i slikovnicama. Autor je više televizijskih emisija i serija za djecu.

Rođen je 20. travnja 1920. godine, pretpostavlja se u Drveniku, u Konavlima. Nakon završene osnovne škole upisao je gimnaziju, no školovanje nakon gimnazije nije nastavio jer se odlučio baviti boksom.

O njegovu privatnom životu ne zna se puno. Među-tim, oni koji su ga poznavali, pamte ga kao čovjeka humanista koji je prenosio dobrotu, ljepotu i nadu. Bio

je neobičan spoj pjesnika i boksača, osebujan književnik koji se bavio boksom. Znamo da je njegov najpoznatiji meč bio 11. travnja 1943. u Dubrovniku, protiv talijan-skog prvaka Lodovica Giobbija. Pobjedu Ratka Zvrke slavilo se kao pobjedu nad Talijanima, koji su u vrijeme Drugog svjetskog rata okupirali Dalmaciju. Slavlje je za posljedicu imalo to da su ga sljedećeg dana talijanske vlasti zatvorile na neko vrijeme u tvrđavu Lovrijenac.

Boksačka karijera obilježila je početak njegove novinarske karijere. Naime, Ratko Zvrko je za *Vjesnik* počeo izvještavati o rezultatima boks-mečeva. Nedugo nakon toga prekinuo je boksačku karijeru i nastavio se baviti novinarstvom. Pisao je za *Vjesnik*, *Vjesnik u srijedu*, *Večernji list*, *Globus*, *Arenu*, *Modru lastu* i brojne druge novine. Kao urednik rubrike o pomor-stvu u *Vjesniku*, pokrenuo je 1966. trofej "Plava vrpca Vjesnika" za plemenite pothvate na moru.

Sliku Zvrke kao svestrana čovjeka nadopunjavali su i drugi poslovi: bio je vanjskopolitički dopisnik iz Trsta, a kao reporter proputovao je mnoge europ-ske, afričke i azijske države.

Njegova prva zbirka *Olimpijsko selo Čvrk* izdana je 1952. godine, a 1967. dobio je knji-ževnu nagradu "Grigor Vitez" za zbirku pjesama za djecu *Grga Čvarak*. Knjiga je postala jedna od najobjavljivanijih dječjih knjiga hrvatske književnosti.

Osim za djecu, pisao je i za odrasle čitatelje. Godine 1978. napisao je biografiju slavnoga hrvatskog bok-sača Mate Parlova *Zlatne rukavice Mate Parlova*. Od djela mogu se još navesti: *Smijeh nije grijeh*, *Čarobni prozor* i *Uzbuna u robnoj kući* te knjige pjesama: *Naši stari znanci*, *Čarobni prozor*, *Od Zrinjevca do svemira*, *Torba Djeda Mraza* i *Zvijezde u gradu*.

Bio je dobar prijatelj s još jednim velikim pjesnikom, Dobrišom Cesarićem, s kojim se dopisivao u stihovima. Ratko Zvrko je umro 23. rujna 1998.

Dječji pjesnik

Čarobni prozor

*Ko da ih je neka vila
nježnom rukom lako takla,*

*na prozoru tvog djetinjstva
ružičasta sad su stakla.*

*Kroz taj prozor kada gledaš
u doline, u visine,
tada ti se sve daljine
ko najljepše bajke čine.*

*Taj ti prozor dočarava
sve što želi tvoja mašta,
kroz taj prozor čitav svijet je
raspjevana cvjetna bašta.*

*Ali ljeta kada minu,
i djetinjstvo kada ode,
sve se želje i svi snovi
na ozbiljnu stvarnost svode.*

*Tog prozora nema više,
al duboko u svom biću
ti ga nosiš, ti ga čuvaš
kao dobru staru priču.*

Djetinjstvo je vrijeme kada smo otvoreniji, maštovitiji, bez nutarnjih sukoba i maski. Ratko Zvrko nas podsjeća na djetinjstvo kao na stvaralačku pustolovinu. Njegovi mali junaci, nosioci pustolovina, prenose bogatstvo dječjeg svijeta mašte.

Kao odličan poznavatelj dječje psihologije, na poučan i duhovit način pisao je o onome što zaokuplja djecu. Ratko Zvrko nije u djetinjstvu tražio "izgubljeno vrijeme", djetinjstvo je njemu bilo nadahnuće i poticaj za stvaralaštvo.

Tko nas je podučavao kroz pjesme-priče?
Odgovor je uvijek... Ratko Zvrko.

Zbirka Grga Čvarak

U zbirci *Grga Čvarak* svaka pjesma nosi pedagošku pouku: važnost pomaganja drugima, nemoćnima, potrebu voljenja bližnjih, poštovanja prirode, biljaka i životinja, pouku da loši postupci uvijek imaju negativne posljedice, a dobri nose nagradu.

Tko je Grga Čvarak? Dječak iz Zelengaja neobična ponašanja koji je uvijek u nekim zgodama i nezgodama, dječak uz kojeg su odrasle brojne generacije. Upravo kad pomislimo kako je Grga Čvarak zločest dječak jer gađa mačke iz pračke, preskače preko zida i skida ptičja gnijezda, vuče kokoši za rep i stalno se tuče i svađa s drugom djecom, iznenade nas njegove dobre osobine zbog kojih je uvijek spreman pomoći.

Grga Čvarak je dječak velika i hrabra srca koji je, kao i mnoga druga djeca, ponekad nestašan i nesvjestan vlastitih postupaka jer se tek uči onome što je ispravno.

*Da upitaš bilo koga
u mom kraju,*

Zelengaju:

*- Tko sve radi naopake
tko iz pračke gađa mačke,
tko preskače preko žida,
tko lastina gnijezda skida,
tko kokoši za rep vuče,
tko se s djecom stalno tuče,
spreman da u svađi plane
ko ugarak?*

Odgovor će uvijek biti:

- Grga Čvarak.

Al da pitaš u mom kraju,

Zelengaju:

isto tako:

*- Tko je cijele noći skako
da bolesnoj majci dade
aspirine, limunade,
i da pitaš isto tako
tko je jako, jako plako
zato što se Mila mala
po koljenu ogrebala
kad je pala
čak u jarak?*

Odgovor će uvijek biti:

- Grga Čvarak.

Moja baka

*Ako sretnoš moju baku
na ulici il sokaku
ti joj priđi srca laka,
kao da je tvoja baka.*

*Pomozi joj, mali družo,
jer je noge slabo služe,
a i oči teško vide,
pa mi baka sporo ide.*

...

*A kada baka dođe kući,
sretno će joj srce tući,
o tebi će – sva u sreći –
mnogo lijepa meni reći.*

Gorke trešnje

*Pune grane – to je carstvo
za dva tako mala gosta,
a njih dvoje jedu, jedu,
čini im se nikad dosta.....*

*Od bolova lica mršte,
gegucaju kao patke,
stenju: - Sad su trešnje gorke,
a bile su tako slatke.*

Dio pjesama u zbirci pisan je poput basni u kojima se opisivanjem zgoda i nezgoda personificiranih likova životinja prenose vrijedne pouke.

U pjesmi *Markov strah* Ratko Zvrko opisuje dječaka Marka koji se boji mraka. Srce mu skoči u grlo, oči stisnu, a ako miš zašušti ili nešto zaškripi on vrisne i pobjegne. Pouka djeci da se ne trebaju bojati mraka Ratko Zvrko prenosi kroz reakciju miševa od kojih je Marko pobjegao:

*Pa miševi, tavanaši, mali sitni tulumaši, tad likuju:
Naprijed naši kad se netko i nas plaši.*

Čitajući pjesme, djeca se mogu prepoznati i poistovjetiti s likovima te iz njihova ponašanja izvući korisne savjete, a neki doživljaji i iskustva djetinjstva mogu nam biti vodiči i u svijetu odraslih.

Tvoja staza

*Čuj, kad ti je jako teško,
Kad te nešto strašno muči
I kad ti je stvarno tijesno
Na ulici i u kući,
Daj, odmahni lijevom rukom,
Daj, odmahni desnom rukom,
I odlučno, čvrsto kreni
Za nečujnim nekim zvukom.*

Kreni stazom koje nema.

*To će biti tvoja staza.
Tko zna što ti sutra sprema
Taj tvoj put bez putokaza,
Al znaš: to je tvoja cesta
Što nekamo ipak vodi
I da na njoj nema mjesta
Za drugoga.
Zato brodi!*

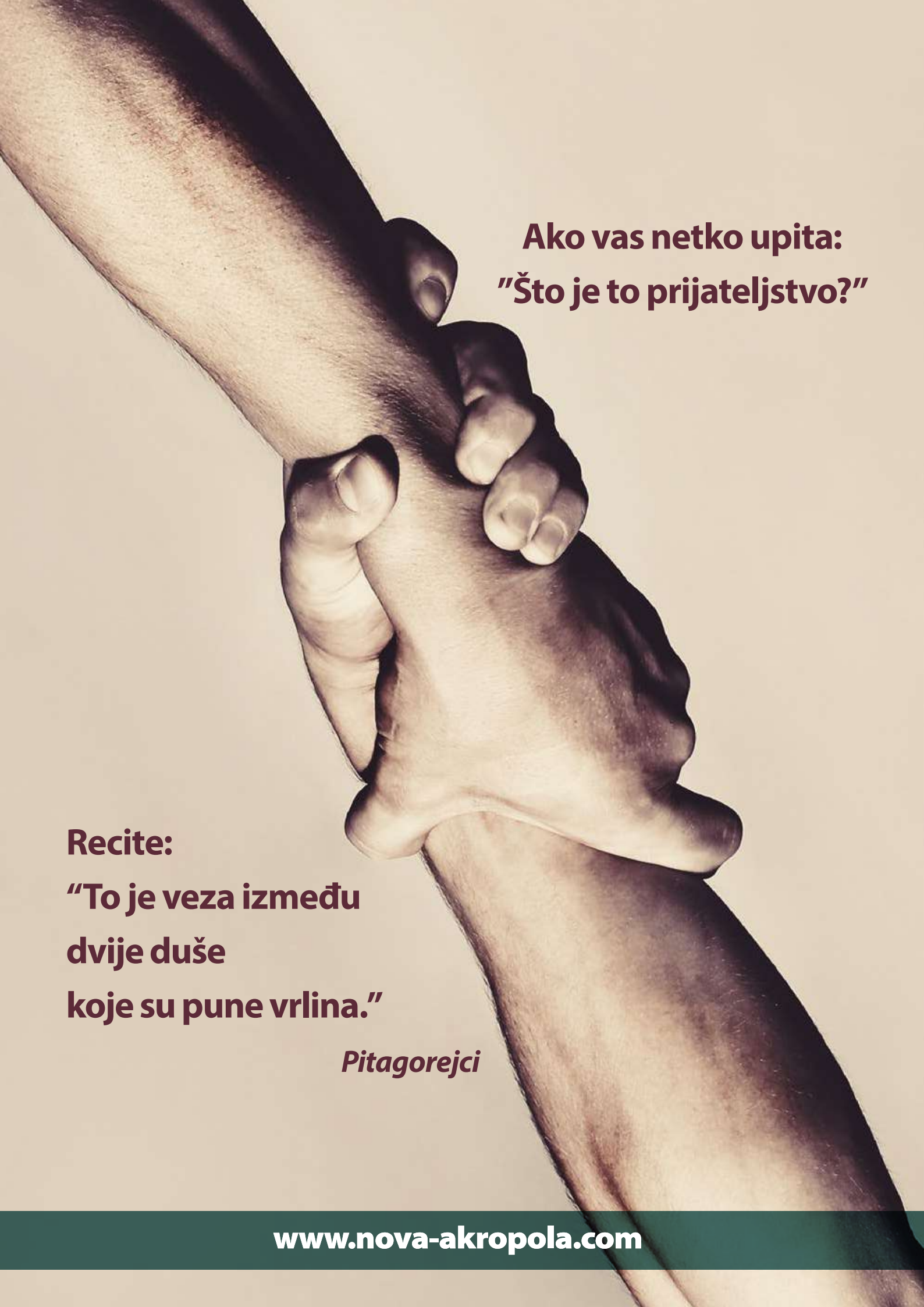
*Ako nekad ipak negdje
Na lud kamen zakoračiš,
Pa kad glavom o tle tresneš
Nemoj zato da se smračiš,
Već, molim te, junak budi,
Ko da ništa bilo nije,
Pa nastavi svojom cestom
Još oštrije nego prije.*

*A kada ti je zbilja dobro,
Kad pomisliš da si snažan,
Smiri malo svoju snagu
I nemoj da se praviš važan.
I nastavi svojom cestom,
Niti lijevo, niti desno.
Po širokom hodaj usko,
A napni se kad je tijesno.*

*I jednog ćeš dana stići
Na kraj samo tvoga puta.
Tog ćeš časa možda biti
Bez cipela i kaputa,
Al ćeš znati što si, tko si
I koliko zbilja vrijediš.*

*Da si Netko samo zato
Što jedino put svoj slijediš. ♣*

**Ako vas netko upita:
"Što je to prijateljstvo?"**

**Recite:
"To je veza između
dvije duše
koje su pune vrlina."**

Pitagorejci